

оголошення підприємства-боржника банкрутом в наступною його ліквідацією) та досягнути його рентабельності та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді існування.

Література

1. Бланк И. А. Стратегия управления финансами: [учебн. пособ.] / И. А. Бланк. – К. : МП «ИТЕМ», 2006.
2. Положення про реєстр неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1996 року № 1403.
3. Кравченко Л. И. Анализ финансового состояния предприятия : [учебн. пособ.] / Л. И. Кравченко. – Мн. : ПКФ «Экаунт», 2004.
4. Донцова Л. В. Анализ бухгалтерской отчетности : [учебн. пособ.] / Л. В. Донцова, Н. А. Никифорова. – М. : ДИС, 2008.
5. Ришар Жак. Аудит и анализ хозяйственной деятельности субъекта хозяйствования : [учебн. пособ.] / Жак Ришар. – Мн. : Вышейшая школа, 2007.
6. Терещенко О. А. Экономико-правовые аспекты санации предприятий : [учебн. пособ.] / О. А. Терещенко // Экономика предприятия. – 1999. – № 1 – с. 12.
7. Бодюк А. В. Методологічні й нормативно-правові аспекти аудиту підприємницької діяльності: Монографія. / А. В. Бодюк – К. : Кондор, –2005. – 356 с.
8. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту : монографія / В. С. Рудницький – Економічна думка, 1998. – 192 с.

УДК 657.633

Гуцаленко У.О.,
асистент кафедри аудиту та державного контролю
Причепя Г.В.,
Вінницький національний аграрний університет

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Постановка проблеми. Мінливість умов зовнішнього економічного середовища призвела до посилення ролі і значення правильних управлінських рішень. Система внутрішнього аудиту на підприємстві не лише допоможе здійснювати планомірний контроль за діяльністю суб'єкта господарювання з виявленням та усуненням наявних недоліків та відхилень, але й дасть можливість покращити роботу управлінських ланок усіх рівнів, а також оперативно відреагувати на дію внутрішніх чи зовнішніх чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням побудови системи внутрішнього аудиту на підприємстві займаються вітчизняні науковці, зокрема А.Н. Бортник, Ф.Ф. Бутинець, Н.І. Дорош, Л.В. Нападівська, О.А. Петрик, В.С. Рудницький, А.М. Сонін, Б.Ф. Усач. Вивчення робіт наведених авторів дало змогу з'ясувати характерні риси внутрішнього аудиту та побудови аудиторської служби на підприємстві. Однак подальшого дослідження вимагають питання врахування особливостей підприємств при створенні в них аудиторських служб і формуванні внутрішнього аудиту.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей внутрішнього аудиту та обґрунтування переваг його застосування на підприємстві як однієї із складових ефективного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішній аудит являє собою вид незалежної діяльності, який проводиться на окремому підприємстві з метою встановлення фактичного стану справ суб'єкта господарювання і пошуку ефективних рішень існуючих проблем [1].

Складовими внутрішнього аудиту на підприємстві є його організаційне і методичне забезпечення. Організаційна складова знаходить своє відображення у структурній побудові аудиторської служби на підприємстві, встановленні строків і масштабів проведення перевірок. Методика проведення аудиту складається із спеціальних прийомів, способів та інструментів здійснення аудиторського контролю.

Методика внутрішнього аудиту описується трьома основними прийомами [2]:

- 1) встановлення фактичних кількісних вимірів об'єкта аудиту у натуральній формі, що

виявляється в формі проведення інвентаризації матеріальних цінностей;

2) порівняння фактичних даних з плановими показниками, що передбачає попередню побудову поточних, оперативних і стратегічних планів, які вміщують ряд показників, при дослідженні яких можна було з високою точністю судити про перебіг того чи іншого явища.

3) метод оцінки особливо актуальним є при прискорених темпах інфляції, реорганізації чи ліквідації підприємства, встановленні фактів крадіжок тощо.

Критерієм якості внутрішнього аудиту на підприємстві виступають такі показники як повнота аудиторських перевірок, сума витрат на їх проведення і економічна ефективність, що передбачає встановлення прийнятної для окремого підприємства відповідності між затратами на утримання аудиторської служби та коштами, які вдалося зекономити в ході продуктивної діяльності внутрішніх аудиторів [3].

Зрозуміло, що наведені показники мають здатність значно коливатись залежно від конкретних особливостей підприємства та зовнішніх ринкових умов. Саме тому на заході практикують різноманітні системи самооцінки ефективності своєї роботи внутрішніми службами аудиту, зокрема було введено посаду «менеджера забезпечення якості», що займається лише перевіркою якості внутрішнього аудиту [4].

На нашу думку, для суттєвого покращення аудиторських послуг відповідні працівники мають проявляти максимальну ініціативу і зацікавленість процесом через висловлення пропозицій щодо вибору об'єктів перевірок, методів та строків проведення аудиту як планового, так і позапланового.

Працівники аудиторської служби на підприємстві, за якими закріплена певна ділянка аналітичної роботи, краще орієнтуються у своїй визначеній частині роботи, ніж керівництво фірми, тому основою якості внутрішньофірмових аудиторських послуг виступає затверджене у правовому порядку право рядових працівників брати участь у плануванні аудиторської діяльності.

Одним із методів контролю якості внутрішнього аудиту є процес взаємних звірок, коли один працівник дає і перевіряє завдання, доручене іншому працівнику і навпаки. Така процедура зменшує процес «звикання» до однакової роботи, а, отже, допомагає виявити механічні помилки.

Для економії фінансових ресурсів деякі підприємства доручають проведення внутрішнього аудиту фінансовим відділам та відділам контролінгу, в складі яких інколи створюються спеціалізовані підрозділи для здійснення аудиторських перевірок. Внутрішні аудитори деякою мірою є підконтрольними керівництву підприємства, тому їхня думка є менш об'єктивною порівняно з висновками зовнішніх аудиторів, але при цьому внутрішній аудит володіє вищим ступенем довіри в дотриманні принципу конфіденційності [5]. В першу чергу служба внутрішнього аудиту зорієнтована на захист інтересів власника підприємства, який визначає її конкретні завдання.

Основними критеріями побудови внутрішньої аудиторської служби на підприємстві виступає галузь господарської діяльності, в тому числі спеціалізація та розміри підприємства. Повне розмежування обов'язків працівників бухгалтерії та внутрішніх аудиторів більшою мірою характерне для великих підприємств.

Переваги і недоліки впровадження постійно діючої аудиторської служби на підприємстві наведено в таблиці 1.

Однією з умов здійснення контролю за виконанням наміченої програми є процес побудови стратегічних і поточних планів. Планування виступає основним і початковим етапом управління підприємством, а якісно проведена аудиторська перевірка сприяє покращенню фактичних показників роботи та пошуку нових орієнтирів розвитку підприємства.

Таблиця 1

Переваги і недоліки у впровадженні постійно діючої аудиторської служби внутрішнього аудиту на підприємстві

Переваги:	Недоліки:
1. Внутрішній аудит – це ефективна система контролю за господарською діяльністю суб'єкта господарювання.	1. Не в достатній мірі виконується принцип незалежності аудитора.
2. Сприяє покращенню якості зовнішніх аудиторських перевірок.	2. Існує можливість побудови помилкового уявлення зовнішніх аудиторів про фінансовий стан підприємства на основі ознайомлення із звітами внутрішніх аудиторів.
3. Внутрішнім аудиторам потрібно прикласти менше часу і зусиль для виявлення наявних відхилень.	3. Зовнішні аудитори можуть з легкістю вказати на прорахунки не лише рядових працівників, але й керівника підприємства. Поради зовнішніх аудиторів базуються на багаторазовому спостереженні за діяльністю інших підприємств галузі.
4. Внутрішній аудит зазвичай краще забезпечує потребу підприємства у попередньому, поточному і наступному контролі, тоді як зовнішній аудит в основному базується на перевірці готових звітних даних.	4. Одноразові аудиторські послуги зі сторони коштують дешевше, ніж постійний контроль з боку внутрішніх аудиторських служб.

Прийняття рішення про створення внутрішньої аудиторської служби на підприємстві покладається на власника та найвище керівництво компанії. Проведення внутрішнього аудиту допомагає встановити достовірність інформації, відображеної у звітності, виявити наявні відхилення облікових даних від фактичних, що сприяє покращенню ефективності процесів аналізу, прогнозування і планування, а, отже, й роботи підприємства в цілому [6]. Проте головним призначенням служби внутрішнього аудиту виступає контроль діяльності усіх структурних підрозділів підприємства. На рис. 1 відображено взаємозв'язок основних складових системи управління підприємством, в тому числі і місце служби внутрішнього контролю.

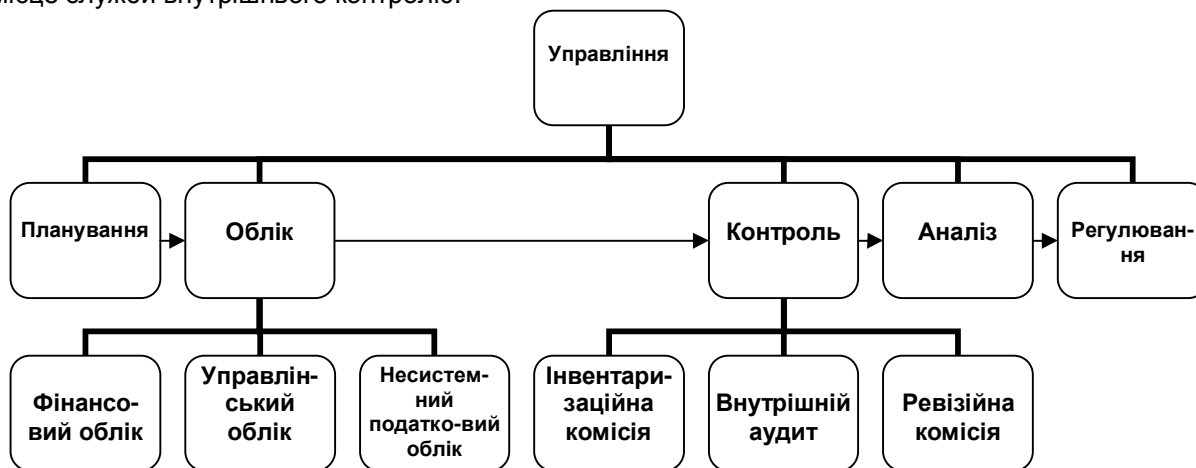

Рис. 1. Схема взаємозв'язку основних складових системи управління на підприємстві

Функціональне призначення внутрішнього аудиту у значній мірі визначається його взаємозв'язком з контролем як складової частини системи управління [7].

Основними функціями системи внутрішнього аудиту на підприємстві, на наш погляд, виступають:

1) контроль за правильністю складання фінансової, статистичної, управлінської та податкової звітності;

2) контроль діяльності структурних підрозділів підприємства;

3) нагляд за роботою систем управління та передачі інформації;

4) оперативний контроль основних видів діяльності підприємства.

Крім суто контролюючих функцій служба внутрішнього аудиту також може надавати допомогу у вирішенні проблемних питань структурним підрозділам підприємства, сприяти покращенню якості зовнішніх аудиторських послуг, на основі аудиторських висновків цієї структури часто будуються стратегічні, поточні та оперативні плани організації [8].

Найефективнішим видом контролю, а, отже, й внутрішнього аудиту вважається поточний контроль, в ході якого уже відомі певні наслідки процесів, що почалися, але ще можливо внести поправки у затверджені плани. Зовнішній аудит має обмежені можливості щодо здійснення оперативних поправок і спеціалізується в основному на перевірці звітних даних. Час проведення планових та позапланових перевірок повинен визначатись не лише у зв'язку із встановленням фахівцями найвищої ймовірності виникнення відхилень (зокрема матеріально-відповідальних осіб виробничих підрозділів підприємства доцільно перевіряти при збільшенні чи зменшенні матеріальних цінностей у відповідних підрозділах), в залежності від фактичного фінансового стану підприємства, але й при зміні зовнішніх ринкових умов, зокрема інфляційних процесах в країні.

Висновки з даного дослідження. Правильно проведена процедура аудиту на підприємстві передбачає встановлення чітких правил контролю якості внутрішнього аудиту та встановлення обов'язків працівників даної сфери у посадових інструкціях.

На організацію системи внутрішнього контролю багато в чому справляють свій вплив розміри і галузева приналежність підприємства, причому побудова аудиторської служби, її функціонально-організаційна і ієрархічна структура має узгоджуватись із формами організації бухгалтерського, податкового і управлінського обліку, прийнятих на підприємстві, автоматизацією облікових процесів і кваліфікацією працівників – аудиторів.

Одним із способів підвищення ефективності внутрішнього аудиту є взаємний контроль аудиторів та правильна побудова системи оцінки якості аудиторських послуг.

Література

1. Шишкин В. Ю. Аудит и финансовый контроль [Текст] / Шишкин В. Ю. // Главбух. – 2008. – №3. – С. 17-24.

2. Гордієнко Н. І. Аудит, методика і організація: Навчальний посібник (для студентів економічних спеціальностей) / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, М. Ю. Карпенко - У 2 частинах. Частина 1. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 163 с.
3. Огнева А. М. Аудит інформаційних систем і технологій / А. М. Огнева // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – С. 229-232.
4. Ченаш В. С. Внутрішній аудит як система забезпечення ефективного управління підприємством / В. С. Ченаш // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №6. – С. 116-119.
5. Основи аудиту : навч. пос. / С. І. Дерев'янку, С. О. Олійник, Н. П. Кузик, О. М. Ганяйло. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 238 с.
6. Сподарик В. Внутрішній аудит: проблеми, методика та організація / В. Сподарик // Економічний аналіз. – 2010. – №6. – С. 503-505.
7. Лобозинська С. М. Облік і аудит у банку : навч. посіб. / С. М. Лобозинська ; за ред. проф. С. К. Реверчука. – К. : Знання, 2007. – 630 с.
8. Подолянчук О. А. Значення внутрішнього аудиту в системі контролю сільськогосподарського підприємства / О. А. Подолянчук // Економічний аналіз. – 2010. – №6. – С. 479-481.